

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 13/2006 vp**

Lakialoite laiksi kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta sekä laiksi eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä huhtikuuta 2006 lähettäessään lakialoitteen laiksi kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta sekä laiksi eduskunnan virkamiehistä annetun lain ja valtion maksuperustelain 1 ja 10 §:n muuttamisesta (LA 28/2006 vp) valmis-televasti käsiteltäväksi ulkoasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto ulkoasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- valiokuntaneuvos Risto Eerola, eduskunnan kanslia
- professori Mikael Hidén
- professori Veli-Pekka Viljanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— professori Kaarlo Tuori.

LAKIALOITE

Aloitteessa ehdotetaan säädettäväksi laki kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitoksesta. Tarkoitus on, että tutkimuslaitos harjoittaa kansainvälisiin poliittisiin ja taloudellisiin suhteisiin ja Euroopan unionin asioihin kohdistuvaa tutkimusta sekä tekee niistä ajankohtaisia selvityksiä. Eduskunnan yhteyteen järjestettävä riippumaton tutkimuslaitos käyttää nimeä Ulkopoliittinen instituutti. Uuden

tutkimuslaitoksen perustamisen vuoksi aloitteessa ehdotetaan muutettaviksi myös eduskunnan virkamiehistä annettua lakia ja valtion maksuperustelakia.

Aloite liittyy valtion vuoden 2007 talousarvioon.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2007.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tutkimuslaitos on aloitteen 1. lakiehdotuksen 1 §:n mukaan eduskunnan yhteydessä. Tähän liittyen eduskunta esimerkiksi valitsee tutkimuslaitoksen hallituksen.

Eduskunnan alaisesta hallinnosta säädetään perustuslain 119 §:n 1 momentin perusteella erikseen lailla. Säännöksellä on esitöiden mukaan ilmaistu aiemmasta poikkeavaksi lähtökohdaksi se, että hallintoa voidaan järjestää lailla myös eduskunnan alaisuuteen (HE 1/1998 vp, s. 75/II). Sanonnalla "erikseen lailla" on toisaalta viitattu siihen, että hallinnon järjestäminen suoraan eduskunnan alaisuuteen on poikkeuksellista. Hallintotehtävän antaminen eduskunnalle on perustuslain 119 §:n 1 momentin perusteella kuitenkin mahdollista tavallisella lailla (HE 1/1998 vp, s. 174/I). Perustuslaista ei näin ollen johdu estettä järjestää tutkimuslaitos ehdotetulla tavalla eduskunnan yhteyteen.

Ehdotus on merkityksellinen myös perustuslain 16 §:n 3 momentissa turvatuun tieteen vapauden näkökulmasta. Tähän vapauteen kuuluu tieteen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja -menetelmänsä samoin kuin oikeus julkaista tutkimustuloksensa (HE 309/1993 vp, s. 64/II, PeVL 28/2004 vp, s. 4/II). Organisatorisena ja institutionaalisenä takeena tieteen vapautta suojaa ennen muuta perustuslain 123 §:n 1 momentissa turvattu yliopistojen itsehallinto (HE 309/1993 vp, s. 64—65, HE 1/1998 vp, s. 178/I). Selvää kuitenkin on, etteivät perustuslain nämä säännökset estä perustamasta erityisiä tutkimuslaitoksia esimerkiksi eduskunnan tai valtioneuvoston yhteyteen. Erityisiä tehtäviä varten järjestetyn tutkimuslaitoksen luonteesta johtuu, ettei tällaisen laitoksen tutkijalla ole yliopistotutkijaan verrattuna esimerkiksi yhtä laajaa oikeutta valita tutkimusaiheitaan. Valiokunta kuitenkin korostaa, etteivät tieteen vapauteen liittyvät näkökohdat ole vailla merkitystä yksittäisiä tutkimuksia toteutettaessa. Tieteen vapauden institutionaalisen ulottuvuuden näkökulmasta on asianmukaista, että lakiehdotuksen 1 §:ssä on ni-

menomainen maininta laitoksen riippumattomuudesta.

Tutkimuslaitoksen hallituksen kaikkiaan yhdeksästä jäsenestä kuusi valitaan 2 §:n 2 momentin mukaisessa ehdollepanomenettelyssä. Yksi hallituksen jäsenistä valitaan valtioneuvoston kanslian, yksi ulkoasiainministeriön, kaksi Suomen Akatemian, yksi Suomen yliopistojen rehtorien neuvoston ja yksi Ulkopoliittikan tutkimuslaitoksen säätiön ehdotuksesta. Vaalin toimittamista varten Suomen Akatemia ilmoittaa eduskunnan puhemiehelle neljä henkilöä ja muut momentissa mainitut tahot kaksi.

Vaikka eduskunnan päätöksenteon sitominen eduskunnan ulkopuolelta tulevaan ehdokasasetteluun ei ole aivan asianmukaista, ei ehdotettu sääntely tutkimuslaitoksen hallituksen jäsenten valinnasta vaikuta lakiehdotuksen käsittelyjärjestykseen (PeVL 10/1984 vp, s. 2). Eduskunta valitsee perustuslain 36 §:n 2 momentin perusteella muita tarvittavia toimielimiä sen mukaan kuin perustuslaissa, muussa laissa tai eduskunnan työjärjestyksessä säädetään. Tällainen avoin sääntelyvaraus jättää vaalittavan yksityiskohdat lainsäätäjän harkittaviksi (PeVM 10/1998 vp, s. 12). Käsiteltävänä olevassa tapauksessa ehdollepanomenettelyä puoltavat eduskunnan yhteyteen järjestettävän tutkimuslaitoksen erityiseen asemaan ja tehtäviin samoin kuin tieteen vapauteen ja laitoksen riippumattomuuteen liittyvät seikat.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentissa mainittu Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto on epävirallisluonteinen yliopistojen yhteistyöelin. Neuvostoa ei ole säädösperusteisesti tai muuten muodollisesti järjestetty, eikä sitä mainita muualla lainsäädännössä. Momentti on siksi asianmukaista muotoilla ilman "neuvosto" sanaa Suomen yliopistojen rehtorien ehdotus- ja ilmoitustehtäviin viittaavaksi. Säännöksen sanamuodon tällainen tarkistus ei estä rehtorien neuvostoa huolehtimasta mainituista tehtävistä.

Eduskunnan yhteyteen perustettavan uuden laitoksen takia on tarpeen tarkistaa myös eduskunnan tilisääntöä. Ulkoasiainvaliokunnan on aiheellista harkita tilisäännön 2 ja 12 §:n täydentämistä tutkimuslaitosta koskevilla maininnoilla.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kimmo Sasi /kok
jäsen. Roger Jansson /r
Johannes Koskinen /sd
Irina Krohn /vihr
Annika Lapintie /vas
Outi Ojala /vas
Reino Ojala /sd
Klaus Pentti /kesk

Markku Rossi /kesk
Simo Rundgren /kesk
Arto Satonen /kok
Seppo Särkiniemi /kesk
Ilkka Taipale /sd
Jan Vapaavuori /kok
vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sami Manninen.